

як і з могили Леонтія) вважається цілющою, а фото, де вона зображена з посохом і клунком нібито також мають "цілющі" властивості.

На сьогоднішній день у середовищі послідовників Леонтія визріває усвідомлення, що він був людиною незвичайної, особливої святості. І саме цей факт призводить до неоднорідності й неоднозначності ставлення до ідей і релігійної практики проповідника. Одні вважають його благочестивою людиною, а оскільки він помер у мирі із Православною церквою, то за нього, безумовно, потрібно молитися.

Інші вважають його за великого святого, дотримуються і пропагують вчення Леонтія про небажаність вступу до шлюбу, заперечення обов'язковості подружнього життя із-за близького кінця світу. Наявна заборона на споживання м'ясної їжі.

Є ще одна група віруючих, які вшановують Леонтія як самого Бога Саваофа. Вони є виразниками найбільш крайніх поглядів стосовно релігійної спадщини проповідника.

Віросповідні основи леонтіївців не є застиглою системою поглядів. Розпочатий Леонтієм радикальний перегляд основних доктрин православного Символу віри поступово трансформувався до феномену релігійного утворення харизматичного спрямування.

Відтак, релігійні утворення інокентіївців і леонтіївців були засновані православними і діяли в лоні Православної Церкви. Парадоксальним є той факт, що інокентіївці намагалися відверто порвати всі зв'язки з Православною Церквою: вони навіть офіційно зверталися до уряду з проханням надати їм можливість діяти як самостійній церкві. Дещо іншу позицію займають леонтіївці. Сам Леонтій до останньої хвилини свого життя не поривав з православ'ям. Православна ж церква лише обмежувалась окремими зауваженнями на адресу своїх опонентів. До речі, Інокентій відбував покарання за антиправославну, антицерковну діяльність у православному монастирі на Соловках.

На нашу думку, дещо толерантне ставлення деяких ієрархів нинішнього православ'я до феномену інокентіївців (позиція митрополита Агафангела) та леонтіївців засвідчує, що такий феномен потрібний і нинішньому православ'ю в Україні, яке переживає кризу. Найбільш яскравим свідченням цього процесу є саме феномен леонтіївщини з наявністю чималих груп православних священників, ченців і мирян, підживлення культу окремими групами молодих священників, які навчаються в духовних семінаріях як УПЦ МП, так УПЦ КП, що не лише симпатизують, а й намагаються популяризувати леонтіївщину. До речі, реконструкція й відбудова садиби Леонтія у Новій Мощаниці була здійснена і за кошти прихожані за допомогою УПЦ МП.

Очевидним є той факт, що у цій складній для Православної церкви ситуації існування релігійного феномену інокентіївців та леонтіївців є вигідним, адже з самого початку їх виникнення у вченнях найбільш яскраво була виражена містична сторона. Саме в очікуванні чуда воєдину зливається містицизм вчення цих релігійних утворень з пропагандою Православною Церквою всіляких чудес з метою якомога більшого впливу на прихожан та їх збереження.

2.8 Ірина БУЛИГА. ХРИСТІЯНСЬКІ КОНФЕСІЇ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Суспільні трансформації, які відбуваються сьогодні в Україні, супроводжуються інтенсивним розвитком конфесій, з-поміж яких у Волинському регіоні першість утримують християнські в їх різновиді – православні (Українська Православна Церква Московського Патріархату, Українська Православна Церква Київського Патріархату, Українська Автокефальна Православна Церква, незалежні православні громади), протестантські (баптисти, п'ятидесятники, адвентисти, свідки Єгови та інші), католицькі (Римо-Католицька Церква, Українська Греко-Католицька Церква) спільноти.

Констатуємо, що жодна із християнських конфесій, незважаючи на активні заходи пропаганди, достатню фінансову підтримку, не може претендувати на абсолютне духовне

лідерство. Багатоманіття конфесій, які функціонують в Україні, в тому числі й на Волині, презентують різні світогляди. А з точки зору наукового аналізу поліконфесійність – це майже завжди проблематичність, яка породжує спочатку латентні, а опісля й відкриті конфлікти. На думку релігієзнавця О. Недавньої, яку ми цілком поділяємо, релігієзнавчий аналіз сучасної діяльності конфесій виявляє низку характерних моментів, обумовлених специфікою культурно-цивілізаційного субстрату. Посеред них дослідниця виділяє наступні: поліконфесійність; еkleктизм та вибірковість у сповідуванні своєї релігії, який притаманний віруючим різних конфесій; вільнодумство, в т. ч. і щодо релігії та функціонування її інституцій, та визнання права іншого думати і вірити інакше; регіоналізація, локалізація, індивідуалізація, «приватизація» конфесійного життя України; «онародовлення релігії»; обрядовіство; індиферентність, всеїдність, невідпорність як наслідок різних зовнішніх релігійно-конфесійних, культурних, політичних впливів; поліваріантність духовно-культурних позицій; інфантильне уникнення багатьма українцями відповідальності за стан релігійно-духовного життя як на індивідуальному, так і на суспільному рівнях; політизація конфесійного життя в Україні⁷³.

У традиційному для регіону православ'я чітко простежуються дві тенденції - проукраїнська та проросійська. Виразником першої є Українська Православна Церква Київського Патріархату та Українська Автокефальна Православна Церква, другої – Українська Православна Церква МП, яка підтримується Російською Православною Церквою. Волинський регіон є одним із найбільш конфліктних у взаємовідносинах між УПЦ МП та УПЦ КП. Зокрема, з 2014 р. с. Птича Дубенського району Рівненської області стало відомим далеко за межами України. Тут розгорівся найбільший в Україні міжконфесійний конфлікт, з бійками, поліцією, голодуванням прихожан, судом та штурмом обласної адміністрації з прокльонами, які звучали з вуст священнослужителів на адресу окремих обласних чиновників. Зрештою, така ситуація конфлікту характерна і для інших місцевостей Волинського регіону.

Саме сучасне православ'я України, насамперед, є однією із тих конфесій, які показують свою нездатність до модернізації. Особливо такі процеси характерні для УПЦ МП. Чому так відбувається? На думку українських науковців, з якою ми солідаризуємося, серйозна внутрішня проблема цієї конфесії задана стадіальними характеристиками природи цієї Церкви. По суті, перед нами тип візантійської традиційно-середньовічної Церкви, якої не торкалися процеси модернізації. Вона є адекватною найбільш традиціоналістському сектору суспільства і, як і раніше, цілком орієнтована на модель універсальної імперії і зрощення з державою. Вона не спроможна успішно розвиватися у конкурентному середовищі, принципово не здатна до діалогу, потребує монополії, не може працювати з модернізованими верствами суспільства, тяжіє до маніхейського прочитання будь-яких сил, які їй протистоять, потребує образу ворога, орієнтована на кризову мобілізацію. Тому прагнення законсервувати ситуацію і відверте антизахідництво цієї церкви – не дань традиції, а умова виживання⁷⁴. Але остання має усвідомлювати, що модернізація суспільства передбачає і релігійну модернізацію.

Зрештою УПЦ Київського Патріархату - також є доволі складним і суперечливим явищем в українському релігійному і суспільному дискурсі. Саме її постання було задане позиціонуванням РПЦ в українській ситуації. До УПЦ КП йдуть люди, які мислять національно і не бажають перебувати в середовищі, яке відторгає національну державність. Як і належить для традиційного православ'я, ієрархія цієї церкви орієнтована на владу. Патріарх Філарет – державник, але, на відміну від ієрархів УПЦ МП – державник український. Серед головних проблем цієї Церкви є при присуванні їй нібито

⁷³ Недавня О. Конфесійне життя України як вияв особливостей її культурно-цивілізаційної природи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/studios/studies_of_religions/40886/.

⁷⁴ Релігійний чинник у процесах націє- та державотворення: досвід сучасної України. – К., 2012. – С. 140.

неканонічний статус, а також постать її очільника, за яким тягнеться шлейф радянського минулого⁷⁵.

Сьогодні на Рівненщині існують конфесії Католицької церкви, які представлені Римо-Католицькою Церквою (РКЦ) та Українською Греко-Католицькою Церквою (УГКЦ). Показовими є тенденції розвитку РКЦ, яка має у цьому регіоні багатьох своїх прибічників, бо ж ця територія довгий час історично була складовою частиною Речі Посполитої. На думку українських науковців, саме РКЦ має сьогодні: великий стабільний приріст; самодостатність; оперативне розгортання наукового і освітнього потенціалу, широке просвітництво вірних та високий рівень індивідуальної роботи з ними. Якщо протягом століть Римо-Католицька Церква на рівненських територіях була конфесією переважно польської нації, то на даний момент спостерігається процес руйнації національно-конфесійної тотожності, її приймають і українці⁷⁶. Очевидно українізацію РКЦ обумовлена процесами інкультурації, що відбуваються у ній.

Успішно розвивається на цих теренах і протестантизм. Це є, зокрема, Євангельські християни-баптисти, Християни віри євангельської, Адвентисти сьомого дня, Християни віри євангельської незалежні, Євангельські християни-баптисти незалежні, Незалежні євангельські християни, Свідки Єгови, Собор незалежних Євангельських церков України, Асоціація місіонерських церков євангельських християн в Україні та інші. Після двадцяти років місіонерської діяльності протестантські конфесії починають вголос, на думку М. Черенкова, яку ми поділяємо, задавати «вголос складні питання про свою соціальну позицію, про доцільність в культурному контексті, своєї ролі в загальнохристиянській традиції» [4. - С. 5]. Основним досягненням останніх років стала дискусія про соціальну і богословську позицію євангельських церков, в якій критику навчилися приймати, а різниці поглядів всередині однієї церкви – радіти.

Зрештою, найбільш модернізаційні потенції християнства виявляють себе у протестантизмі. Це пов'язане із низкою факторів, посеред яких: формування логікою самої віри незалежної особистості віруючого, який працює і свою чесну працю сприймає як служіння Богу; визнання демократії як найкращого здійснення євангельських принципів в суспільно-політичному устрої держави; відношення до науки як до благочестивого пізнання волі Бога, як до справи благочестивої і богоугодної та ін..

Відтак, історія розвитку багатьох європейських держав показала, що протестантизм поступово задав цей еталон і католикам, і оточуючому світу. І ці релігійні принципи не вимагають від католицизму (як і від православ'я) відмови від фундаментальних догматичних основ віри, але, поряд з тим, радикально змінюють відношення людини до свого місця у світі і цінностей суспільного буття.

Таким чином, протягом двох десятиліть істотно змінився конфесійний простір Волинського регіону. Конфесійне різноманіття сформувалося за рахунок відновлення діяльності низки релігійних організацій, які раніше мали/немали офіційного визнання; дезінтеграційних процесів, що відбуваються в сучасному православному середовищі; за рахунок активної місіонерської діяльності зарубіжних релігійних центрів. Негативним проявом релігійного життя означеного регіону лишаються міжконфесійні конфлікти, які, маючи історичні корені, підсилені сучасною політичною й соціально-економічною ситуацією.

⁷⁵ Релігійний чинник у процесах націє- та державотворення: досвід сучасної України. – К., 2012. – С. 154.

⁷⁶ Недавня О. «Нова націєіндіфікація» українців у сучасній РКЦ // Історія релігій в Україні. – Львів : Логос, 2003. – С. 183–188.